

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum II. Decretalium, Per Triginta Titulos Distributum, In Quo Agitur
De Judiciis, Foro Competenti, Libelli Oblatione, Mutuis petitionibus, ...

Krimer, Ferdinand

Augustæ Vindelicorum, 1708

§. I. Quæ sit regula Judici, in sententia ferenda.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73001](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73001)

rem iudicatam, ut constat ex L. 28. §. 1. si post rem iudicatam, ff. de Condiēt. in-
debit. ibi: si post rem iudicatam quis tran-
segerit, & solverit, repetere poterit idcir-
co: quia placuit, transactionem nullius esse
momenti; hoc enim Imperator Antoni-
nuscum divo patre suo rescripsit. Per-
eyra porrò in Elucidar. n. 1177. ait, illud
dici iudicatum, quod alicujus sententiā
constitutum, vel approbatum est; & iu-
dicatam rem dici, quæ finem controver-
siarum, pronuntiatione Judicis, accepit
L. 1. & 3. ff. de re iudic. & iudicatum fa-
cere, idem valere, atque parère iudicato,
sive persolvere, quod Judex dependendum
pronuntiavit. Iudicatum solvi dicebant
veteres eam satisfactionem, quæ desolven-
do per Reum fiebat L. iudicatum ff. iudi-
catum solvi; hinc iudicatum solvi.

§. 1.

Quæ sit regula Judici, in sententiā
ferenda.

2709. DE hac quæstione scripsit Gregorius
Papa, ut habetur c. 1. h. t. ubi ait:
sententia, contra leges, Canonesvè prola-
ta, licet non sit appellatione suspensa, non
potest tamen subsistere ipso iure; ex quo
communiter deducitur, sententiam Judi-
cis, ipso iure irritam, ac inanem esse, si
lata sit contra leges, aut Canones (secun-
dum quos pronuntiandum erat) licet ab
ea appellatum non sit. Potest autem duo-
bus modis esse contra jus. 1. contra jus res-
piciens merita causæ, seu contra consti-
tutionem juris; ut, si Judex pronuntiet,
impubere posse testari; vel, pupillum
sine Tutore, posse de rebus suis disponere;
2. contra jus respiciens tantum aliud ali-
quod extrinsecum, aut jus Litigatoris; ut,
si Judex careat jurisdictione, vel utatur ju-
risdictione suspensâ, vel contra non subdi-
tum, vel contra Reum non habentem le-
gitimam personam standi in iudicio, &c.
quibus positis:

2710. Dicendum, sententiam, à Judice scien-
ter latam, contra jus respiciens merita
causæ, expresso in ipsa sententiā errore,
vel repugnantia cum iure, ipso iure irri-
tam esse per L. si expressim. 19. de appellat.
ibi: si expressim sententiā contra juris ri-
gorem data fuerit, valere non debet: &
ideo, sine appellatione causa denuo indu-
ci potest. Non jure profertur sententiā,
Tom. II.

si specialiter contra leges, vel senatus con-
sultum, vel constitutionem fuerit prola-
ta. Unde, si quis ex hac sententiā ap-
pellaverit, & præscriptione submotus sit,
minimè confirmatur ex hac præscriptio-
ne sententiā: unde potest causa ab initio
agitari. Item L. 1. ff. quæ sententiā sine
appellatione rescindatur, §. 2. ibi: item,
cum contra sacras constitutiones iudicatur,
appellationis necessitas remittitur; quibus
subjungit textus, explicationem ulterio-
rem sequentibus verbis: contra constitu-
tiones autem iudicatur, cum de iure con-
stitutionis, non de iure litigatoris, pro-
nuntiatur; nam, si Judex volenti se ex
cura muneris, vel tutelæ, beneficio libe-
rorum, vel ætatis, aut privilegii excusare,
dixerit, neque filios, neque ætatem, aut
nullum privilegium ad muneris, vel tute-
læ excusationem prodesse: de iure constitu-
to pronuntiâsse intelligitur; quod, si de iu-
re suo probantem admisit, sed idcirco
contra eum sententiā dixerit, quod ne-
gaverit eum de ætate sua, aut de jure
liberorum probasse: de iure Litigatoris pro-
nuntiâsse intelligitur: quo casu appella-
tio necessaria est; dixi expresso in ipsa sen-
tentiā errore; secus enim præsumitur subsi-
stere; ac, si non appellatur intra decen-
dium, transit in rem iudicatam; ex L.
cum prolatis, 32. ff. de sent. & re iudicat.
ibi: cum prolatis constitutionibus contra
eas pronuntiat Judex, eo quod non existi-
mat, causam, de qua iudicat, per eas juvâ-
ri, non videtur contra constitutiones sen-
tentiā dedisse; ideoque ab ejusmodi sen-
tentiā appellandum est: alioquin rei iudi-
cata stabitur.

Idem habetur in c. Cum inter 13. h. t. 2511.
Cum enim inter Abbatem S. Zenonis
Veronensis, & Archiepiscopum, ac Cle-
ricos S. Proculi in eadem Urbe Veronensi
quæstio verteretur, quod dicta Ecclesia ple-
no iure debeat esse subjecta Monasterio S.
Zenonis, pro quo Abbas varia documen-
ta produxit; & inter alia etiam, quod Ar-
chipresbyter S. Proculi, negans Abbati o-
bedientiam deberi, condemnatus fuerit
per sententiā, contra quam non fuit ap-
pellatum, adeoque sententiā transverit in
rem iudicatam, Pontifex ad quæstionem
istam, rursus motam, definitivè respon-
dit: quamvis fortè dicto instrumento do-
nationis non sit plurimum innitendum,

nec confirmationibus, nec privilegiis, quæ de ipso causam, & originem acceperunt: *attendentes tamen, quòd*, quantum ad litigantes ipsos, *jus ex sententia factum fuit, postquam in rem transit judicatum*, etiam si contra *jus litigatoris* lata esset, cum contra *jus constitutionis* expressè lata non fuerit, *veritate gestorum sermonibus prevalente*, quæ præsumitur ritè per omnia celebrata: *definimus, ut Archipresbyter S. Pauli*, qui pro tempore fuerit, *fidelitatem, & obedientiam præstet Abbati Sancti Zenonis*.

2512.

Dixi, sententiam à Judice *scienter* latam contra jus, respiciens merita causæ, expresso in illo errore, *esse ipso jure nullam*; nam secus esse vult Haunoldus *tom. 5. tr. 5. n. 5.* si nescivit, sententiam suam esse contra jus; *vel putaverit*, illud ad rem non facere, esto esset cæteròquin manifestum; *cujus ratio sumitur ex claro textu L. 32. relato in n. 2510.* hinc ad evitandam ejusmodi sententiam; opus est appellatione, ac ejus prosecutione. Sed, si ponas *jus manifestum*, præsumptio in tali casu est contra Judicem, si judicavit contra *manifestum* jus, & excusat factum ex errore, quòd putaverit illud ad rem non facere; vel ignoraverit jus; quod ponitur *manifestum*; adeòque incumbere ipsi onus, probandi causam allegatam; quia in tali casu cessat præsumptio, quæ aliàs militat pro justitia sententiæ judicialis; sic enim *injustitia sententiæ est manifesta*, cui cedere debet illa præsumptio.

Ratio hujus sumitur ex *c. inter cæteras. 9. h. t.* ubi Alexander III. ad Eboracensem Archiepiscopum scribens: *cùm aliqua sententia*, inquit, *appellatione remota, committitur, & sententia fertur iniqua, eam evacuari oportet, nec ei debet stari, si iniquitatem contineat manifestam*; hinc Layman hic *n. 2.* infert, contra talem sententiam agi posse per viam nullitatis; cum, ut ait textus, *ei stare non debeat*; & manifesta, seu notoria injustitia reddat eam ipso jure nullam, per *c. 1. h. t.* sic Covarr. *practic. c. 25. num. 2. col. 1. & lib. 1. Variar. c. 1. num. 10.* quod procedit, sive iniquitas deprehendatur ex sententia, (expresso nimirum errore) sive per relationem; sic Barbosa *L. si Prætor ff. de Judic. à n. 24.*

2513.

Quoniam autem sententia injusta con-

tra ipsum jus seu constitutionem juris, nequit non redundare etiam in jus litigatoris, ut & illi adversetur, & vicissim; eodem modo dicendum, ejusmodi sententiam injustam ipso jure nullam esse, ubi *injustitia manifesta*, seu notoria est, sive in sententia exprimatur; sive non; & deprehendatur ex relatione. Quid quidem fit contra jus, *regulariter* est nullum. *L. non dubium. 5. C. de Legib.* quod tamen accipe, ut procedat secundum dicta *n. 2512.* quando *injustitia est manifesta*; secus præsumitur pro Judicis sententia, & opus est appellatione, ut dictum est, ne cæteròquin transeat in rem judicatam juxta *n. 2511.*

Quare, si manifestum est, Judicem caruisse jurisdictione pronuntiandi super tali re, vel persona non subdita, sententia nulla est absque *omni etiam* declaratione, per *c. 4. de Judic.* Idem dicendum est, si pronuntiavit, dum *jurisdictio* ejus fuit suspensa, ex *c. ad probandum. 24. h. t.* si pronuntiavit contra pupillum stantem in judicio sine *Authoritate Tutoris*; *L. Clarum 4. C. de Authorit. præstand.* si pronuntiavit die festo, *c. fin. de feriis*; si secularis in Ecclesiâ, *c. 2. de Immunit. Ecclesiæ. in 6.* quo posito; secundum dicta, si *injustitia manifesta est*, vel error, contra jus respiciens merita causæ expressus est in sententia, sententia ipso jure nulla est; si non manifesta, & respiciat jus litigantis, appellatione opus erit; non tamen, si hoc manifestum sit, ut constat ex dict.

Not. autem, cum dicimus, sententiam latam contra jus, respiciens merita causæ, nullam esse, debere intelligi, *si jus sit clarum*, & minimè ambiguum, & non sit sub opinione Doctorum disceptantium de vero sensu juris, quamvis & in tali casu Judex teneatur sequi probabiliorem, ut dictum est superius; vel saltem juxta illum sensum, qui usu, consuetudine, & stylo talis Curie, receptus est; modò talis consuetudo reprobata non sit à lege, seu Sacris Canonibus; nam tali casu retractatur sententia lata prætextu iniquæ consuetudinis per *c. cum causa 8. h. t.* ibi: *Nos considerantes, quòd, licet usus, vel consuetudinis non minima sit auctoritas, nunquam tamen veritati, aut legi præjudicet; præscriptam sententiam revocavimus, & vos ab imperitione absolventes illorum, vobis;*

& Ecclesie vestra domum adjudicamus
supradictam.

2516. Not. 2. Rigorem, & apicem, juris, ad
æquitatis regulam moderari, & accom-
modare, licitum esse Judici; propter in-
numeras circumstantias, propter quarum
varietatem non poterant omnia legibus
comprehendi; id, quod dicitur in L. 8.
C. de Judicijs ibi: placuit in omnibus rebus
præcipuam esse justitiæ, æquitatisque, quam
stricti juris, rationem; quod etiam præ-
scribit regula 90. dicens: in omnibus qui-
dem, maxime tamen in jure, æquitatem
spectandam esse; quam, specialiter à jure
canonico, & commendari, & observari
laudat Arnholdus Corvinus in Explicatione
juris canonici, qui, quamvis in præfatio-
ne ad Lectorem fateatur, se inter illos,
qui à fide Romana recessere, natum; e-
ducatum, & studijs imbutum, sic loquitur:
quamvis etiam illi, qui ceteris acriore esse
ingenio videntur, volunt, jus illud (nempe
canonicum) judicent, inconditam esse de-
cretorum, & constitutionum farraginem,
à Pontificibus, non ad Reipublicæ Chri-
stianæ, sed proprium commodum, editam,
erroribus sciantem: ac proinde ejus cog-
nitionem non tantum non esse necessariam,
sed inutilem; imò noxiam: at, quando
quidem scio, judiciorum ordinem, &
stylum, quo hodieq. ferè utimur, nos ma-
ximam sui partem isti juri debere illis af-
sentire nequeo.

Accedit (sic enim sermonem prose-
quitur Corvinus) quod illud (jus videli-
cet canonicum) neque origine, neque re-
rum, questionum, & decisionum magni-
ficentiâ, dignitate, gravitate, utilitate &
necessitate; neque ordinis, dispositionis, &
connexitatis elegantia; (puta, quoad De-
cretales) neque rationabilitate, æquita-
te, juri civili sit postponendum, imò in
multis ei præferendum. Quippe solâ æ-
quitate nitens, in multis juris civilis scrupulosas subtilitates, & observationes ri-
gidas temperet, emendet, corrigat.

§. II.

An sententia Judicis debeat exprimere
causam decidendi?

2517. HÆc quaestio movetur in c. sicut 16.
h. t. ubi, cum in causa, quæ verte-
batur inter H. Subdiaconum, & B. Pres-
byterum, super 5. frumenti modijs, Sub-

diacono solvendis, duorum testium de-
positione constaret, Presbyterum B. à
Subdiaconi impetitione fuisse absolutum
Autoritate Episcopi Lundoniensis; sed
testes de causis, quæ Judicem moverunt,
ad sententiam nihil dixisse: Consultus
Pontifex rescripsit, cum passim in senten-
tijs proferendis non exprimantur omnia,
quæ Judicem moverunt, & constet hanc
sententiam, à Judice competente prolatam,
propter auctoritatem Judicium præsumi
debere, omnia legitime processisse.

Ex hac resolutione deducitur. 1. regu-
lariter non exigi, ut Judex in sententia
exprimat omnia; quæ Judicem movent;
ut liquet ex data resolutione: esse tamen
quosdam casus, in quibus oppositum fie-
ri, & causa decidendi, in sententia ex-
primi debet; quos refert Glossa in dict. c.
sicut V. exprimantur, & complures alii.
Casus porro excepti sunt sequentes. 1. si
Judex propter ineptam petitionem Acto-
ris, in libello factam, Reum absolvit. c.
Examinata; 15. de judic. de quo egimus
supr. tit. 3. de Libelli oblat. Deinde,
si in pronuntiando recedat à jure commu-
ni, & ordinario, victumquæ in expensas
non condemnet, debet causam exprime-
re. Auth. de Testib. §. oportet; Collat. 6.
ut colligitur ex Novella. 90. de Testib.
c. 6.

Tertiò, si Reum conventum rei vindi-
catione absolvat, eò quod tempore sen-
tentia non possideat. c. pen. de except. &
L. si rem. 17. & seq. ff. eod. Quartò, si
Reum absolvit non simpliciter, sed ab in-
stantia judicii, & per Patronos causæ ste-
tit, quò minus causa potuerit definiri. L.
properandum. 13. C. de judicijs. Quin-
tò, in sententia excommunicationis cau-
sa exprimi debet. c. 1. de sentent. excom.
in 6. Sextò denique in causa appella-
tionis causa exprimi debet, quare prima
sententia revocetur. c. cum Bertholdus,
18. h. t.

Sed licet verum sit, in dictis casibus
exprimendam esse causam sententia, du-
bitari tamen potest, an hoc pertineat ad
ejus valorem? In hac quaestione censet
Abbas in cit. c. sicut, à n. 11. expressio-
nem causæ interdum exigi solum in or-
dine ad certos juris effectus, quos senten-
tia ex tali causa lata secum trahit. Nam
quandoquæ requiritur expressio causæ so-
lùm

2518.

2518.

2518.

2519.